

IZGRADNJA NOVIH EKONOMSKIH ODNOSA U SVIJETU, MEĐUZAVISNOST RAZVOJA I PITANJE SIROVINA

Osnova postojanja i razvoja ljudskog društva je rad, a »rad je proces između čovjeka i prirode, proces u kome čovjek vrši svoju razmjenu materije s prirodom...« Cilj čovjeka je da prirodnu materiju prilagodi obliku upotrebljivom za njegov život. Nije svaka prirodna materija dovoljno pogodna za preradu u navedenom smislu. One vrste materije koje su za čovjeka u datom vremenu najvažnije, on ih proizvodi kao sirovine. Kao što ćemo vidjeti, značaj pojedinih sirovina se mijenja u pojedinim razdobljima razvoja ljudskog društva. Sirovine možemo podijeliti na »obnovljive« i »neobnovljive«. U historijskom aspektu ti su pojmovi relativni, ali su vrlo određeni posmatrano u kraćem vremenskom razdoblju.

Suštinska karakteristika razvoja ljudskog društva je — stalni rast proizvodnih snaga društva, a to ujedno znači da je ljudska zajednica sposobna da preradi sve veći kvantum prirodne materije, odnosno sirovina. Relativna ograničenost sirovina, s jedne strane, i rastuća potreba za njima, s druge, postavljaju kao imperativ ljudskom društvu racionalno postupanje u korišćenju sirovina. Sirovine se neravnomjerno nalaze raspoređene po pojedinim regionima i zemljama svijeta, a potrebe za njima postoje kod svih zemalja. Posmatrano i iz ovog aspekta logički proizlazi da je čvrsta međuzavisnost svih zemalja u svijetu objektivno data.

No, i po drugim tokovima se razvija sve veći stepen međuzavisnosti u svijetu. Sve oštriji problem u naše doba postaje pitanje zaagađenja prirodne sredine. Postupci, relevantni u tom pogledu, jedne zemlje najčešće utječu i na promjene prirodne sredine i u drugim zemljama. Danas nauka sve više postaje osnovna proizvodna snaga. Svaki novi napredak u nauci treba da bude korišten u čita-

vom svijetu, bez obzira u kojoj je zemlji postignut. Kulturno povezivanje između zemalja, također podiže međuzavisnost u svijetu na viši stepen. Međuzavisnost kao nov kvalitet u međunarodnim odnosima danas svi priznaju.

Evo šta kaže Vilijem Bafam, pomoćnik državnog sekretara za poslove internacionalnih organizacija vlade SAD, o tom pitanju: »Sasvim smo svjesni činjenice da su u današnjem svijetu narodi potpuno međuzavisni, i da ono što se događa u nekom dijelu svijeta — na primjer suša, velika depresija, nestašica kritičnih sirovina — može radikalno da utječe na ono što se događa u nas u SAD«.¹ Posebno je pitanje, kako pojedine zemlje, odnosno njihove vlade, shvataju suštinu samih odnosa među zemljama kao izraz rastuće međuzavisnosti u svijetu. U principu, različita shvatanja biti samog procesa su odraz klasnih interesa pojedinih subjekata.

Osvrnimo se na međuzavisnost u međunarodnim ekonomskim odnosima, koji u konačnoj liniji određuju sve ostale međunarodne odnose.

Sušтина procesa rada je njegovo društveno ustrojstvo, to jest »odnos između ljudi u njihovom učestvovanju u društvenom radu«. Svaki društveni sistem u procesu rada, određuje odgovarajuće odnose ljudi u tom procesu, što važi i za međunarodne ekonomske odnose. Kao što znamo, kapitalizam je uzrokovao, imanentno svojoj suštini, podjelu svijeta na zemlje radionice oruđa za proizvodnju, koje danas čine grupu industrijski razvijenih zemalja, i na zemlje, u osnovnom, proizvođače sirovina, koje čine grupu nerazvijenih zemalja. Takva podjela svijeta je rezultat razvoja kapitalizma, koji je tokom dugog vremenskog razdoblja izgradio kolonijalni sistem, sistem eksploatacije i dominacije u prvom redu vlastitih kolonija.

Kolonijalizam kao sistem je izgrađen koncem XIX vijeka, a u svom klasičnom obliku se raspao poslije završetka drugog svjetskog rata. Bivše kolonije (sa malim iznimkama) postaju nezavisne države. Kao slobodne i nezavisne države usmjeravaju svoje napore, prvenstveno u pravcu vlastitog bržeg ekonomskog, socijalnog, kulturnog razvoja. U tim nastojanjima one moraju sarađivati i sa drugim zemljama u svijetu, što je izraz same međuzavisnosti. Klasični kolonijalizam je razrušen, ali savremeni kapitalizam pokušava svijetu nametnuti novi sistem eksploatacije i hegemonizma — neokolonijalizam, koji nameće svoja shvatanja odnosa među zemljama i narodima, kao izraz međuzavisnosti u svijetu.

¹ Vilijem Bafam, intervju koji je dao agenciji USIS u vezi sa posljednjim zasjedanjem UN.

Danas, kao što smo rekli, svi priznaju ogromno značenje međuzavisnosti naroda i zemalja u svijetu. Međuzavisnost je uvijek postojala, ali danas ona ima širi, dublji, svestraniji sadržaj nego prije. Sutra će ona biti još značajnija. Toga su svi svijesni. Pitanje se postavlja — kako postaviti odnose između naroda i zemalja saglasno principu međuzavisnosti. Neoimperijalizam želi zadržati stare odnose dominacije i eksploatacije. Progresivne snage žele razoriti stare odnose međunarodnih ekonomskih odnosa i izgraditi pravedne odnose. Tako suprotni stavovi, želje i težnje automatski dovode do historijskog sukoba. O tome F. Engels kaže: »Upravo je Marks prvi otkrio veliki zakon kretanja historije, zakon po kome sve historijske borbe, odigravale se one u političkoj, religioznoj, filozofskoj ili drugoj kojoj ideološkoj oblasti, u stvari predstavljaju samo više ili manje jasan izraz borbi društvenih klasa, on je otkrio i da postojanje, a time i sukobi tih klasa zavise od stepena razvitka njihova ekonomskog položaja, od načina njihove proizvodnje i njihove razmjene koja je njime uvjetovana«.² Jasno je da je savremena borba oko izgradnje međunarodnih ekonomskih odnosa u navedenom smislu »izraz borbi društvenih klasa«. No, za jednu tačnu naučnu analizu tih savremenih društvenih kretanja treba stalno imati na umu da »život tih klasa, pa time i njihovi sukobi, zavisi od razvojnog stupnja njihovog ekonomskog položaja, od načina proizvodnje i načina razmjene dobara«,³ a sve se to odvija u jačanju međuzavisnosti zemalja i naroda naše planete.

Koje su pozicije klasa koje predstavljaju neokolonijalizam, u osnovnim crtama smo naprijed naglasili. Šta je suština zahtjeva i težnji progresivnih snaga? To su novi, pravedni međunarodni odnosi. No, progresivne snage su vrlo heterogene po svom klasnom sastavu i obuhvaćaju snage socijalizma i sve antiimperijalističke snage. Mi ćemo u našim razmatranjima uzeti samo dio progresivnih snaga i to onu snagu, koju obično nazivamo zemlje »trećeg svijeta«, što se, u principu, poklapa sa grupom nesvrstanih zemalja, a što se opet uveliko poklapa sa pojmom — nedovoljno razvijene zemlje. Zemlje »trećeg svijeta« u prvom redu traže poštivanje svoga suvereniteta i nemiješanje u unutrašnje stvari, ravnopravnost u odnosima među zemljama; miroljubivu koegzistenciju i da ubrzani razvoj i socijalni progres svih nedovoljno razvijenih zemalja bude briga sveopće ljudske zajednice.

² Fridrih Engels: Predgovor trećem izdanju K. Marksovom »Osamnaesti Brumaire Luisa Bonaparta«, Epoha, Zagreb, 1934. god., str. 12.

³ K. Marks: Kapital III, str. 203, izd. »Kultura«, 1948, lat.

Vratimo se stavu F. Engelsa, koji kaže da iza svake političke, vjerske, ideološke ili filozofske borbe stoje ekonomski problemi. Poštivanje suvereniteta svake zemlje, kako ga shvaćaju i tumače nedovoljno razvijene zemlje u današnjem momentu, znači — pravo slobodnog raspolaganja svojim resursima, uspostavljanje efektivne kontrole nad vlastitom ekonomijom, pravo na nacionalizaciju. Pravo na nacionalizaciju i uspostavljanje kontrole nad inostranim kapitalom su minimalni zahtjevi i pretpostavke puta ka likvidaciji eksploatacije. Ta dva zahtjeva, idući još dalje u konkretizaciji, znače put ograničenja, a u perspektivi i likvidaciju eksploatacije prvenstveno sa strane multinacionalnih kompanija, udarnih snaga neokolonijalizma. Zahtjev za promjenama u međunarodnim ekonomskim odnosima, likvidacije starih odnosa i izgradnja novih pravednih odnosa, proizlaze iz realnih ali neprihvatljivih odnosa, koji danas postoje u svijetu. Oni proizlaze iz trenda razvoja, koji bi, kad bi tekao dalje kao do sada, bio katastrofalan za nedovoljno razvijene zemlje.

U 1973. god. u ukupnom svjetskom dohotku zemlje u razvoju učestvuju sa oko 30%, a sa stanovništvom sa oko 70%. Koncem 1970-tih godina, srednji godišnji nacionalni dohodak po stanovniku u visoko razvijenim zemljama iznosio je oko 3.600 dolara, a u zemljama u razvoju samo 265 dolara. Od oko 2,5 milijarde stanovnika naše planete, 800 milijuna koji čine stanovništvo nerazvijenih su nepismeni. Od ukupnog broja stanovnika zemalja u razvoju, oko jedna milijarda strada od gladi i neishranjenosti.⁴ Ono što je najtragičnije, kada bi trend razvoja bio kao do sada, zemlje u razvoju bi padale u sve teži položaj. Od 1953. do 1973. god. bruto nacionalni dohodak po stanovniku u razvijenim zemljama je porastao za 16 puta, a u zemljama u razvoju svega za 8,4 puta. Korijeni ovakvim međunarodnim odnosima se nalaze u dva bitna uzroka: izrabljivanju zemalja u razvoju i niskoj produktivnosti rada u nedovoljno razvijenim zemljama. Da bi se stanje promijenilo i razvoj krenuo drugim pravcem moraju se u prvom redu otkloniti navedena dva uzroka.

Neokolonijalizam želi zadržati kontrolu nad razvojem zemalja u razvoju, a time i eksploataciju u novim formama. Da bi postigao taj cilj imperijalizam se vrlo brzo prilagođava novim uslovima. Imperijalisti, danas, na riječima priznaju opravdano zahtjev zemalja

⁴ Gonzolo Bula Ojos, predsjednik Savjeta OUN, za prehranu i poljoprivredu (FAO) izjavio je da u 1975. god. više od 460 milijunu ljudi prijeti smrt od gladi. Svjetske rezerve hrane se ove godine nalaze na najnižem nivou u toku posljednjih 20 godina. Prema njegovim riječima najviše su ugroženi: jugoistok Azije — Indija, Pakistan, Bangladeš, zatim sjeverna Afrika.

u razvoju — za industrijalizacijom. Pošto živimo u doba naučno-tehnološke revolucije, zemljama u razvoju nude »suradnju«, odnosno »partnerstvo«. Imperijalizam koristi prednosti koje mu pruža naučno-tehnološka revolucija u odnosu na zemlje u razvoju da bi osigurao svoje pozicije. Da bi suštinski promijenile svoj položaj u međunarodnim odnosima zemlje u razvoju se moraju industrijalizirati. U tu svrhu moraju dobrim dijelom kupovati opremu od razvijenih kapitalističkih zemalja. Pošto je i akumulacija zemalja u razvoju relativno niska prisiljeni su da traže zajmove od visokorazvijenih kapitalističkih zemalja. Zbog toga zaduženost zemalja u razvoju stalno raste, što se vidi iz ovog pregleda.

Zaduženost zemalja u razvoju kod kapitalističkih država u milijardama dolara:

1955.	1960.	1965.	1970.	1974.
8,74	16,64	33,30	59,74	75,00

Za tih 20 godina zaduženost zemalja u razvoju je porasla 9 puta. Raste suma profita koju kapitalističke zemlje na bazi davanja zajmova i kredita izvlače iz zemalja u razvoju. Ponovno se potvrđuje misao V. I. Lenjina, da je izvoz kapitala »jedan od osnovnih ekonomskih elemenata imperijalizma«. Kao što vidimo i na ovom primjeru, imperijalizam se vrlo brzo i efikasno prilagođava situaciji.

Da bi se što brže industrijalizirale, zemlje u razvoju odlučuju se za forsiranje jezgra, otpornih tačaka industrijalizacije, koji se u sistemu industrijalizacije oformljuju kao »projekti« od izvanrednog značaja. Imperijalisti nastoje da, ako mogu sugestijom, sufinansiranjem i izvođenjem, utječu na izbor »projekata«. Takvi projekti, u suštini, znače osiguranje da se zemlje u razvoju i dalje razvijaju kao privjesak ekonomije visoko razvijenih zemalja. Pri tom su vrlo često najaktivnije multinacionalne kompanije. Praktički to neokolonijalizmu omogućava zadržavanje kontrole nad ekonomskim, socijalnim, pa, prema tome, i političkim razvojem zemalja u razvoju, što se u krajnjoj liniji svodi na stari odnos kolonija — metropola, a formalno izgleda kao briga imperijalista za industrijalizaciju zemalja u razvoju. Sa stanovišta zemalja u razvoju to je produbljivanje disproporcija u njihovoj nacionalnoj ekonomiji. Kapitalisti guraju zemlje u razvoju na projekte koji te zemlje i dalje u osnovi čine proizvođačima sirovina. Zemlje u razvoju prodajom sirovina moraju otplačivati opremu koja im je neophodna za industrijalizaciju. Tako

opet dolazimo do problema cijena sirovina u odnosu na opremu i strojeve. Dolazimo do problema vanjske trgovine kao forme međunarodnih ekonomskih odnosa, do odnosa kao dijela međuzavisnosti u svijetu.

U konačnoj liniji, u međunarodnoj razmjeni se po principu ekvivalenta, a na bazi zakona vrijednosti, sučeljuju produktivnosti nacionalnih ekonomija. Pošto zemlje u razvoju u međunarodnoj razmjeni uglavnom prodaju sirovine ili proizvode nižih faza prerade, a visoko razvijene zemlje proizvode najviše tehnike i tehnologije, gdje je najviše sadržana »materijalizirana sila znanja«, čak i kad se robe prodaju po vrijednosti, nedovoljno razvijene zemlje vrlo loše prolaze. Uz to, razvijene kapitalističke zemlje obilato koriste postojeći mehanizam vanjske trgovine u smislu diskriminacije zemalja u razvoju, što ima za posljedicu tendensu opadanja udjela zemalja u razvoju i svjetskoj razmjeni. U današnjem sistemu vanjske trgovine »favorizirana zemlja dobiva u razmjeni natrag više rada za manje rada...«

Za potrebe industrijalizacije zemlje u razvoju uglavnom uvoze mašine i opremu, pri čemu izvozom u određenom procentu pokrivaju uvoz mašina i opreme — Indija sa 28%, Filipini sa 60%, Iran sa 68% itd. Izvoznici sirovina, su u prosjeku morali — u razdoblju 1971. do 1973. godine — za istu količinu uvezenih mašina i opreme izvesti 40% više pšenice, 68% više nafte, 37% više pamuka nego u razdoblju 1956. godine. Da bi osigurale ovakav povlašten položaj razvijene kapitalističke zemlje koriste sva raspoloživa sredstva, pri čemu nemalu ulogu igra postojeći mehanizam formiranja cijena na svjetskom tržištu kao što su burzanske, dogovorene, aukcione cijene. Osim toga, one koriste i svoju monopolsku moć, naročito u proizvodnji opreme visoke tehničke efikasnosti.

Za zemlje u razvoju još dugo vremena će biti presudna nabavka opreme i mašina u razvijenim kapitalističkim zemljama za potrebe svoje industrijalizacije. To je jedan od vidova međuzavisnosti, ali odnosi partnera moraju biti potpuno izmjenjeni. Dugoročno gledano, razvijene zemlje su zainteresirane za ubranu industrijalizaciju zemalja u razvoju, koje, postajući privredno razvijenije, postaju i veći kupac proizvoda razvijenih zemalja. Takav pristup međunarodnim ekonomskim odnosima traži uspostavljanje novih, pravednijih međunarodnih ekonomskih odnosa zašto su prvenstveno zainteresirane zemlje u razvoju (i socijalističke zemlje).

Sam život i iskustvo su već pokazali zemljama u razvoju šta treba da rade. Još prije 10 — 15 godina nerazvijene zemlje su u OUN igrale ulogu privjesaka razvijenih kapitalističkih zemalja, da

bi danas postale značajan faktor u svijetu. Zemlje u razvoju su shvatile da se moraju organizirati i solidarno nastupati. Politički ciljevi su se vrlo efikasno postizavali kroz borbu za realizaciju politike nesvrstanosti.

Akcije nesvrstanih zemalja postaju sve značajnije za razvoj svjetskih međunarodnih ekonomskih odnosa. One su se izborile za saziv generalne skupštine OUN, koja je specijalno tretirala problem sirovina. Skupština je održana u aprilu i maju 1974. godine, kao VI specijalno zasjedanje. Prvi put u historiji se problem sirovina tretira i kao svjetski politički problem, kao odnos razvijenih i nerazvijenih zemalja. Uspjesi proizvođača i izvoznika nafte, organizovanih kao OPEKA, potakli su proizvođače i izvoznike i drugih sirovina da pođu istim putem. Dogovaraju se proizvođači i izvoznici bakra, cinka, aluminijs, itd. Organizovanost i solidarnost zemalja u razvoju, njihovo međusobno pomaganje, sve tješnja, šira i dublja saradnja sa socijalističkim zemljama, čine ih jačim u borbi protiv onih snaga koje se protive promjeni postojećih međunarodnih ekonomskih odnosa.

U poslednjih trideset godina, porasla je potreba za sirovinama, naročito za energetske sirovinama, za čiju su proizvodnju svi zainteresirani — i razvijene i zemlje u razvoju. Raste svijest o međuzavisnosti zemalja i naroda. Organizovaniji nastup progresivnih snaga u svijetu pokazuje da se i problem sirovina mora rješavati na nov način. Sve više raste svijest naroda i u visoko razvijenim zemljama da njihovi interesi nisu istovjetni sa interesima »njihovih« imperijalista, prvenstveno multinacionalnih kompanija. Pod rastom takve svijesti u širokim narodnim masama razvijenih kapitalističkih zemalja čak i neke vlade kapitalističkih zemalja traže nove puteve saradnje sa zemljama u razvoju. Sigurni smo da će taj proces u budućnosti biti sve snažniji. Tome mnogo pridonosi iskustvo saradnje socijalističkih zemalja sa zemljama u razvoju. Prema svojoj ekonomskoj snazi socijalističke zemlje sarađuju sa zemljama u razvoju, na novim osnovama koji se temelje na obostranoj koristi. Neke socijalističke zemlje potpisuju dugoročne ugovore o isporuci opreme i mašina za potrebe ubrzane industrijalizacije zemlje u razvoju, ali prema odluci određene zemlje u razvoju i na liniji izgradnje izbalansirane nacionalne ekonomije zemlje u razvoju. Neke socijalističke zemlje daju zemljama u razvoju kredit za izgradnju preduzeća za eksploataciju sirovina koje one otplaćuju isporukom sirovina. Kao vrlo uspješna forma saradnje socijalističkih zemalja sa zemljama u razvoju je obrazovanje kadrova. Ovi ugovori o ekonomskoj saradnji su, u principu, dugoročni što pridonosi stabilitetu u

razvoju nacionalnih ekonomija zemalja u razvoju. I ova iskustva, kao i drugi faktori su pridonijeli određenim promjenama u prilazu saradnje razvijenih kapitalističkih zemalja sa zemljama u razvoju. Da ponovno potcrtamo misli F. Engelsa da društveni sukobi klasa »zavise od razvojnog stupnja **njihova ekonomskog položaja**, od načina proizvodnje i od načina razmjene dobara ...«

Mnoštvo faktora i događaja poslije dobivanja nezavisnosti bivših kolonija jačalo je njihove pozicije. Nestala su vremena kada su SAD, pod velom većine u OUN-u, provodile svoju politiku. Oko deset godina od svog osnutka OPEKA nije gotovo postigla značajnijih rezultata. Ali zato u posljednje vrijeme, povezano sa sukobom na Bliskom istoku, stvar se iz temelja promijenila. Dogovaranje i jedinstveni nastupi zemalja u razvoju o mnoštvu međunarodnih pitanja, daju sve značajnije rezultate. Sve je izolovanija hegemonistička politika imperijalističkih zemalja. Međutim, ne treba se zavaravati. Imperijalizam se neće nikada dobrovoljno odreći svoje politike, politike eksploatacije i hegemonije. U tome on ne bira sredstva. Duga bi bila lista nabiranja svih vrsta akcija pa i pritisaka i ucjena vojnom silom, koje danas poduzimaju imperijalisti da bi postigli svoje ciljeve. No, gledajući u cjelini, oni su iz dana u dan izolovaniji i zato moraju ći i na ustupke u vezi sa zahtjevom za promjenama u međunarodnim odnosima, prvenstveno ekonomskim.

Visoko razvijene kapitalističke zemlje su naročito osjetljive na problem energetske sirovine. Kao što znamo u ovoj grupi sirovina opet daleko najveći značaj ima nafta. Od ukupne potrošnje nafte u svijetu oko 2/3 dolazi iz nerazvijenih zemalja. Oko 38% proizvodnje nafte, ne računajući socijalističke zemlje, dolazi iz arapskih zemalja. U 1967. godini svega 2% date proizvodnje bilo je u rukama vlada samih arapskih zemalja, a 1973. god. taj procenat već iznosi 20%. Gotovo sigurno će udio vlada arapskih zemalja u proizvodnji nafte i dalje rasti. Isti se proces odvija i u proizvodnji drugih sirovina. Potražnja za sirovinama stalno raste, što objektivno traži saradnju razvijenih i nerazvijenih, ali na bazi ravnopravnosti i uzajamnih interesa. Zemljama u razvoju je potrebna pomoć od razvijenih u mnoštvu pitanja, u provođenju industrijalizacije, u finansijskim sredstvima (osim zemalja proizvođača nafte), u opremi, tehnologiji, kadrovima, itd. Objektivna potreba za suradnjom se nameće kao imperativ. Problem je samo u tome kako je organizovati i na kojim principima. Na bazi starih odnosa, da cijene opreme stalno rastu a cijene sirovinama opadaju, ne može se više organizovati suradnja. Određena iskustva su stečena u suradnji zemalja u razvoju i socijalističkih zemalja. Kretanje cijena sirovina i opreme mo-

raju biti u korelativnoj zavisnosti, koja bi odgovarala objema stranama. Kako to provesti u detaljima i jeste suština problema.

Za razvoj ubrzane industrijalizacije u zemljama u razvoju su potrebni što stabilniji odnosi. Sa stanovišta suradnje to zahtijeva dugoročne ugovore koji u promijenjenim uslovima ne bi bili na štetu ni jednog partnera. U proizvodnji sirovina takvi ugovori su obostrano korisni ako se pomoć, koju pruža razvijena zemlja, otplaćuje sirovinom kao produktom. Osim davanja kredita vrlo pogodan oblik suradnje su mješovita društva u kojima vodeću ulogu u principu ima zemlja u razvoju. Pošto je prošlo vrijeme kada su zemlje u razvoju bile samo privjesak ekonomija razvijenih zemalja, logično je da razvijene zemlje, pomažući industrijalizaciju zemalja u razvoju, moraju ići na razvijanje industrijske kooperacije sa zemljama u razvoju. Industrijska kooperacija je samo vid dalje podjele rada u svijetu, što treba da pridonese povećanju produktivnosti u svim pravcima. Industrijska kooperacija je objektivna nužnost razvoja međunarodnih ekonomskih odnosa. Kao što nam i praksa pokazuje, ni jedna zemlja proizvođač nafte nije više spremna samo da proizvodi naftu i nju izvozi kao sirovinu. Sve se zemlje proizvođači nafte spremaju za izgradnju kapaciteta i za preradu nafte. Postepeno niču u tim zemljama kapaciteti petrokemije. Isti proces se započinje i kod proizvodnje i prerade ostalih sirovina. On će se logikom svoje neminovnosti razvijati i dalje, a on traži suradnju svih naroda i zemalja u svijetu.

Druge forme suradnje i u ostalim pitanjima postaju također objektivna nužnost današnjeg svijeta kao izraz međuzavisnosti razvoja svih naroda i zemalja, ali i kao izraz ravnopravnih partnera i u obostranom interesu. Pošto su za nove, pravednije međunarodne odnose najviše zainteresirane zemlje u razvoju, to je prvenstveno njihova suradnja garancija izgradnje tih novih međunarodnih odnosa, pri čemu presudnu ulogu igraju međunarodni ekonomski odnosi. Da bi te zemlje mogle što uspješnije djelovati na formiranje novih međunarodnih odnosa, one se same moraju ekonomski razviti, a to znači, moraju provoditi ubrzanu industrijalizaciju. Da bi se mogla što uspješnije provoditi ubrzana industrijalizacija, treba stalno obezbjeđivati određene uslove. Praksa pokazuje da se u ubrzanoj industrijalizaciji suradnjom samih zemalja u razvoju postižu izvanredni uspjesi. Ovoj suradnji naročito pogoduje atmosfera suradnje tih zemalja kao članova zajednice nesvrstanih zemalja.

Naša zemlja kao istaknuti član nesvrstanih, koja uz to posjeduje bogato iskustvo u provođenju industrijalizacije, igra sve veću

ulogu u ubrzanoj industrijalizaciji drugih zemalja. Navedimo za ilustraciju sljedeće. SFRJ je do danas postigla izvanredne rezultate u razvoju poljoprivrede i specijalno u proizvodnji hrane. Jedan od gorućih problema zemalja u razvoju je potreba povećanja proizvodnje hrane. Naša zemlja kao socijalistička i nesvrstana zemlja može igrati i ona već igra značajnu ulogu u naporima povećanja proizvodnje hrane u pojedinim prijateljskim zemljama. Navedimo sljedeće primjere. Ipak je jedna od nesvrstanih zemalja, koja je u posljednje vrijeme ulagala i dalje ulaže velike napore da poveća proizvodnju hrane ne samo za podmirenje svojih potreba već i šire, prvenstveno za potrebe arapskih zemalja. Za ostvarenje toga cilja Irak ima velike mogućnosti u području Mezopotamije. Vlada republike Irak se odlučila da realizuje projekat kod Dudžeile u Mezopotamiji kojim bi se neplodno zemljište preobrazilo u plodnu zemlju na površini od 75.000 ha. Čitav projekat je povjeren našim poduzećima (poljoprivrednim kombinatima »Beograd« i »Osijek« i Vodoprivrednom poduzeću »Dunav—Tisa—Dunav«). Predračunska vrijednost ovog projekta iznosi tri milijarde dolara, a izgradnja bi trebalo da traje oko 10 godina. Problem finansijskih sredstava je riješen jer ih je Irak osigurao prodajom nafte.

No, može se takvim projektima pristupiti i kada uslovi nisu tako povoljni. Evo primjera. Sudan je zemlja koja ima ogromne mogućnosti za proizvodnju poljoprivrednih proizvoda ne samo za svoje potrebe već da pokrije potrebe mnogih drugih zemalja. Potrebno je pripremiti zemlju za poljoprivrednu proizvodnju i uvesti savremenu tehniku i tehnologiju. Vlade Kuvajta i Saudijske Arabije su također zainteresirane za prehrambene proizvode, a posjeduju finansijska sredstva koja su dobile od prodaje nafte. No, one nemaju potrebne uslove za poljoprivrednu proizvodnju koja bi pokrila njihove potrebe. Zato su odlučile da finansijski pomognu razvoj poljoprivredne proizvodnje u Sudanu, koja bi osigurala i podmirenje njihovih potreba. Organizaciju razvoja moderne poljoprivredne proizvodnje u Sudanu preuzeo je IPK »Osijek«. Realizacija projekta je u toku. Kao što vidimo, suradnjom nekoliko nesvrstanih zemalja, pronalaze se rješenja i za komplikovanije probleme ubrzanog razvoja zemalja u razvoju. Naša zemlja sve je važniji faktor ovakve suradnje u svijetu, što unosi novi kvalitet u razvoju međunarodnih ekonomskih odnosa.

Bilo bi pogrešno shvatiti da je SFRJ aktivna u suradnji sa zemljama u razvoju samo u promicanju poljoprivredne proizvodnje, premda je tu dosta angažovana i u drugim zemljama osim spomenu-

tih (Peru, Alžir, itd.). Naša zemlja je sve značajniji faktor u promicanju industrijske kooperacije kao i u drugim oblastima ekonomske suradnje sa zemljama u razvoju.

Kao zaključak želimo da podvučemo da ova suradnja unosi nove kvalitete u međunarodne ekonomske odnose, što je izvanredan doprinos izgradnji novih pravednijih međunarodnih ekonomskih odnosa, a to je baza za izgradnju boljih odnosa i u drugim oblastima suradnje među zemljama i narodima.

Kapitalisti se neće nikad dobrovoljno odreći svojih ciljeva i metoda poslovanja, ali će razvoj međunarodnih ekonomskih odnosa teći svojom logikom i dalje kao izgradnja odnosa međuzavisnosti svih zemalja svijeta kao ravnopravnih naroda. Sam proces će teći putem duge i uporne borbe kao što teku i sve promjene društvenih odnosa.

U konačnoj liniji, to je proces izgradnje svjetske ekonomike koja jačanjem socijalizma kao svjetskog procesa dobiva sve više elemenata planomjernog razvoja.